

Hrišćansko shvatanje braka i porodice

Autor: Ana Batričević Napomena: Autor ovog rada nagrađen je 2007. godine od strane Univerziteta u Beogradu iz Fonda Milivoja Jovanovića i Luke Belovića Hrišćansko shvatanje braka snažno je obeleženo starozavetnim stavom, koji smisao braka ne vidi toliko u ostvarenju individualne ljubavi i sreće bračnih partnera koliko u osnivanju i održavanju porodice. Ono je naročito zaslužno za održavanje patrijarhalne strukture porodice i njenog opstanka u toj formi sve do talasa reformacije koji je doveo do promena u okviru braka i porodice u vidu personalizacije i prođuhovljenja ovih instituta.

Uopšte, u hrišćanskom shvatanju braka, porodice i seksualnosti izdvajaju se dve osnovne tendencije. Jedna predstavlja nastojanje da se bračna zajednica izmeđ u muškarca i žene ostvaruje u skladu sa kriterijumima hrišćanske etike koja su naizmenično izneta u jevanđeljima. Druga, asketska struja smatra brak i porodicu ustanovama "starog sveta", prevaziđnim entitetima koji u novom dobu više nemaju svoje mesto. [1] Za razliku od jevrejskog porodičnog života koji se odlikovao izrazitom patrijarhalnošću (o čemu svedoče brojna biblijska predanja), hrišćansku porodicu karakteriše ravnopravnost između muškarca i žene u koju su, podrazumeva se, uključena i deca što potvrđuju Isusove reči: "Ostavite djecu i ne zabranjujte im dolaziti k meni"; [2], koje se izgovaraju prilikom pravoslavnog bogoslužja. Dakle, porodica je ravnopravni članovi i muškarac i žena i njihova deca predstavlja projekciju hrišćanskih ideala o međuljudskim odnosima. Sama činjenica da su se prvi vernici okupljali (uglavnom tajno) u kućama hrišćanskih porodica objašnjava kako je porodična zajednica postala prauzrak crkve, hrišćanske zajednice i kuće Sina Božjeg. Novozavetno shvatanje braka i seksualnosti je mistično-sakramentalnim tumačenjem, koje je korene nalazimo još u starozavetnim tekstovima. Naime, odnos Jehove prema svom izabranom narodu, predstavljen je rečima: "I zarudiš te sebi do vijeka"; [3] koje svakako mogu da asociiraju na bračni zavet. U skladu sa tim, i otpadništvo naroda od vere Mojsijeve moglo bi se protumačiti analogno razvodu braka. "Gdje je raspusna knjiga matere vaše kojom je pustih"; [4] Ne treba zanemariti ni poruku koju sadrži "Pjesma nad pjesmama", svadbeno pesma, na prvi pogled čak naglašeno erotskog karaktera, u kojoj su različiti ljubavni odnosi između neveste i mladoženje alegorijsko-tipološki tumačenjem shvaćeni kao odnos između Mesije i izabrane zajednice (kahal). Slično govori i apostol Pavle kada vezu Hrista sa njegovom zajednicom opisuje kao tajanstvenu prasliku braka rečima: "Muževi, ljubite svoje žene kao što Hristos ljubi crkvu." [5] Tek na osnovu ovoga, postaje potpuno jasan beskompromisni hrišćanski zahtev za monogamijom, i neraskidivošću braka, koji u tekstu jevanđelja nije izričito naveden. Mistično-sakramentalno shvatanje braka imalo je dvostruko dejstvo. Manje rasprostranjeno bilo je hrišćansko spiritualno tumačenje erosa (kao što je slučaj kod Cincendorfa), gde bračni supružnik zamenjuje Hrista (procurator Christi), a supružnica zauzima mesto neveste Hristove, tako da polni odnos dobija sakramentalni karakter, i čak se poredi sa činom euharistije. Sa druge strane, radikalno-asketska teologija insistira na tome da se verni hrišćanin preda i posveti isključivo Bogu iz čega se izvodi zahtev za bezbratnošću, kao što je to slučaj u monastvu i u katoličkom shvatanju sveštenstva. Nesumnjivo je da je u hrišćanstvu oduvek vladala asketska tendencija usmerena protiv raspada bračnog života, protiv ženjenja i društvenog prihvatanja homoseksualnih odnosa, protiv religiozne i "svetovne" prostitucije i drugih "nusprodukata" kasnoantičke kulture koja je poivala na paganskoj mitologiji. Ipak, ne treba radikalno asketsko obezvređivanje braka poistovetiti sa principijalnom demonizacijom polnosti, iako te dve ideje ponekad mogu biti povezane jedna sa drugom. Neporočnost i post kao sinonimi za kultnu čistotu mogu se naći i u brojnim prehršćanskim verovanjima gde predstavljaju garanciju za vjernost i delotvornost sakramenata. U jeku institucionalizacije hrišćanskog sveštenstva naročito je bitno naglašeno zahtev za kulturnom čistotom u smislu neporočnosti tj. ne praktikovanju polnih odnosa, zbog vrstog ubeđenja da svaka seksualna aktivnost onemogućava izvršavanje sakramenata, pre svega euharistije. Ideja kulturne čistote pojačala je tendenciju ka obezvređivanju braka i diabolizaciji polnosti i dovela je do toga da crkva nakon vekovnih rasprava od XII veka od sveštenika i monaha zahteva celibat. Ipak, Stara crkva (kasnije pravoslavna crkva) odlučila se na Nikejskom saboru za kompromis koji ništa ne smanjuje sveštenstvu (takozvani crni ili oženjeni kler) dozvoljava brak, ali višem kleru (koji se naziva i beli odnosno celibatni kler) strogo nalaže celibat. [6] Izvesno je da je hrišćanstvo prihvatilo brak kao ustanovu koja je već postojala u prehršćanskim religijama, ali je isto tako nesporno da je braku i porodici podarilo jedan uzvišeni smisao. Međutim, i pored velikog značaja koji je pridavala braku kao svetom tajni, hrišćanska crkva je relativno kasno uvela svećanu formu za njegovo sklapanje – u pravoslavnoj crkvi to je učinjeno u XIV veku (premda ima odredbi koje navode da je venčanje uvek neophodno za punovažnost braka a datiraju još iz XII veka), [7] a u katoličkoj tek u XVI veku na Tridentskom koncilu 1563. godine. [8] Razlog je to što crkva nikada nije videla svetu tajnu obreda venčanja, već u samom sjedinjenju muža i žene u jedno biće koje je izraženo njihovim pristankom i njihovom ljubavlju. [9] Crkveni ili građanski brak Srpski građanski zakonik iz 1844. godine samo recipira neke bitne fragmente crkvenog zakonodavstva, a izričito priznaje crkvenim organima isključivu nadležnost za zaključenje braka, a crkvenim sudovima isključivu nadležnost u svim bračnim sporovima hrišćana pravoslavne vere što se jasno vidi iz npr. čl. 60. "Brak se zaključuje po propisu Pravoslavne crkve"; čl. 63: "Ispit biva određen od duhovne vlasti načinom i čl. 68 koji govori o uzrocima iz kojih crkva brak i venčanje zabranjuje". Dalje, čl. 93 i 94 o uzrocima poništenja i razvoda braka kažu da su ti "uzroci izloženi u knjizi Krmčiji koja duhovnim vlastima za upravljanje služi"; dok čl. 99 upućuje da

se „sva dela sporna u pitanju braka prinadle??e sudu duhovnom.“[10] Osnovni pravoslavni crkveni zbornici bili su, dakle svetosavska Krm??ija koja datira još iz 13. veka kao i Sintagma Matije Vlastara. Budu??i da to nisu bile jedine zbirke kanonskih propisa, ve?? je postojao ve??i broj propisa za koje se nije precizno znalo da li spadaju u izvore crkvenog prava ili ne, 1933. godine izvršena je kodifikacija bra??nog prava i usvojen je Bra??ni pravilnik Srpske pravoslavne crkve (tzv. Bra??na pravila, ili prema zvani??noj skra??enici BP) koji je stupio na snagu 1. septembra 1934. godine[11] i koji je regulisao materiju zaklju??enja, razvoda i poništenja braka za sve hriš??ane pravoslavne vere. Me??utim, u srpskoj pravoslavnoj knji??evnosti zastupan je stav da se odredbama Bra??nog pravilnika ipak ne mogu menjati propisi gra??anskog zakonodavstva i da se crkvenom pravu, bez obzira na ??injenicu da je kodifikovano, ne mo??e priznati va??nost pro foro civili.[12] I u periodu izme??u dva rata brak i bra??na pitanja bila su u nadle??nosti priznatih veroispovesti, ali se ve?? na kongresima pravnika koji su odr??ani 1927. u Ljubljani, 1929. u Sarajevu i 1934. u Zagrebu mo??e uo??iti zalaganje pravnika za uvo??enje obaveznog gra??anskog braka[13]. Sergije Troicki predlagao je fakultativni brak, odnosno davanje mogu??nosti samim supru??nicima da odaberu da li ??e sklopiti crkveni ili gra??anski brak. Prema njegovom mišljenju, ovakvo rešenje bilo bi u interesu crkve, pošto bi slobodan izbor crkvenog braka više vezivao vernike za nju nego njegovo nametanje.[14] M. Bartoš je bio mišljenja da SPC nema pravo da svojim zakonima reguliše pitanja braka, što se ne odnosi samo na SPC ve?? i na druge priznate veroispovesti.[15] Nasuprot njemu, D. Aran??elovi?? je bio za crkveni brak, ali je za one koji ne pripadaju ni jednoj konfesiji predvi??ao opciju sklapanja braka pred upravnom vlaš??u.[16] Stavovi ovih pravnika bili su zastupljeni u prednacrtnu Gra??anskog zakonika od 1934. godine (??l. 130) kao i u Projektu zakona o gra??anskom braku po nu??di. Ustav FNRJ od 31. januara 1946. (??l. 26) stavlja brak u dr??avnu nadle??nost, što ??ine i ustavi narodnih republika, odre??uju??i da su brak i porodica pod zaštitom dr??ave. Osnovni zakon o braku od 9. aprila 1946. priznaje brakove sklopljene u crkvi do 9. maja 1946. godine, s tim što ostavlja mogu??nost da se ven??aju u crkvi svi koji to ??ele ali tek posle sklopljenog gra??anskog braka. Isti princip dalje razvija Ustav SFRJ od 1974. godine u ??lanovima 188, 190 i 191 i ustavi pojedinih republika.[17] Uvo??enjem obaveznog gra??anskog braka uklonjeno je mešanje verskih organizacija u pitanja braka i porodice. Razlog za to bila je prvenstveno te??nja za sekularizacijom, odnosno sprovo??enjem ustavnog na??ela odvojenosti crkve od dr??ave izra??enog u ??l. 25. Ustava FNRJ: “Gra??anima je zajem??ena sloboda savesti i sloboda veroispovesti. Crkva je odvojena od Dr??ave“, odnosno u ??l. 174. Ustava SFRJ:“Ispovedanje vere je slobodno i privatna stvar ??oveka. Verske zajednice odvojene su od dr??ave.“ Opravdanje za ovakve odredbe nalazilo se u stavu da je jedini priznati i obavezni verski brak ??esto prisiljavao gra??ane raznih veroispovesti da menjaju svoju religiju ili one koji nisu pripadali ni jednoj religiji da pristupe nekoj, i protiv svojih uverenja, samo da ne bi ??iveli u vanbra??nim odnosima.[18] Tek posle sklopljenog gra??anskog braka, supru??nicima je bilo dozvoljeno da, ukoliko ??ele, obave i ven??anje po verskim propisima. Verski obred mogao je biti izvršen tek pošto se svešteniku poka??e izvod iz mati??ne knjige ven??anih kao dokaz da je najpre zaklju??en gra??anski brak. Zakon o braku i porodi??nim odnosima Srbije predvi??a u ??l. 64. da lica koja vrše ven??anje po verskim propisima ne mogu obaviti ven??anje dok im supruzi iz mati??nih knjiga ven??anih ne doka??u da su zaklju??ili brak.[19] Uslovi, mesto i vreme sklapanja crkvenog braka Pravoslavni brak je sveta tajna kojom se dva lica raznoga pola na na??in propisan crkvom, vezuju do??ivotnom duhovnom i telesnom vezom radi potpune ??ivotne zajednice i ra??anja i vaspitanja dece (??l. 1 BP). Iz ovakve definicije crkvenog braka proizlaze tri bra??na uslova : da su lica razli??itog pola, da postoji slobodna volja onih koji ??ele da stupe u brak izre??ena pred sveštenikom, u prisustvu svedoka (kumova) i roditelja i, na kraju, da ven??anje bude obavljeno u obliku koji je propisan crkvenim tipikom. Pravilo je da se ven??anje ne mo??e izvršiti slede??im danima: sredom i petkom svake sedmice, od po??etka Bo??i??nog postado Jovandana, od po??etka siropusne do Tomine nedelje, za vreme petrovskog i gospojinskog posta, na dan Usekovanja glave svetog Jovana Krstitelja i na krstovdan (??l. 65 BP). U izuzetnim slu??ajevima, ukoliko paroh dostavi molbu mladenaca na rešavanje, nadle??ni eparhijski arhijerej mo??e dati blagoslov da se ven??anje izvrši u dane kada je to po pravilu zabranjeno. Mesto za ven??anje jeste hram i to u prepodnevnom ??asovima (zato što se pre podne slu??i sveta Liturgija na kojoj su se mladenci u ranoj crkvi pri??ešivali, pripremiši se postom i molitvom). Za ven??anje koje bi se iz odre??enih razloga obavilo van hrama potrebno je odobrenje od episkopa. U vanrednim okolnostima kao što je to za vreme rata, poplave, zaraze, kao i u slu??aju opšte ili smrtne opasnosti, ven??anje se mo??e izvršiti i van hrama, i u druge dane, i u drugo vreme dana a propisani crkveni obred mo??e se svesti samo na formulu ven??anja : „Gospode Bo??e naš slavom i ??aš??u ven??aj ih!“ To je dopušteno ??ak i u slu??ajevima da prethodno nije tra??ena dozvola od episkopa.Naravno, svaki takav slu??aj paroh je du??an prijaviti nadle??nom episkopu, radi opravdanja (??l. 66 BP). [20] Predbra??ni ispit Svrha predbra??nog ispita jeste pripremanje budu??ih supru??nika za ven??anje. Oni se najpre moraju javiti nadle??nom parohu. Ukoliko su mladenci iz razli??itih parohija, za predbra??ni ispit nadle??an je paroh verenice, a za ven??anje paroh verenika. U tom slu??aju verenikov paroh izdaje vereniku izvod iz knjige ro??enih i krštenih i pismenu izjavu da je neo??enjen i da mo??e da izvrši predbra??ni ispit.Ispitu prisustvuju sveštenik, verenici, njihovi roditelji i dva svedoka. Predbra??ni ispit mo??e se izvršiti ili u hramu ili u domu jednog od verenika i to pred slavskm ikonom. Sveštenik najpre proverava znanje verenika iz verou??enja, znanje molitava, shvatanje braka i ??ivota, da li slobodno ??ele da stupe u brak i da li postoje bilo kakve bra??ne smetnje ili zabrane. Ako je sve u redu, sveštenik ??e pro??itati propisane molitve i dati budu??im supru??nicima odre??enu pouku. Zatim se potpisuje Zapisnik o predbra??nom ispitu i to od strane verenika, njihovih roditelja, svedoka i sveštenika. Me??utim, ukoliko bi se pokazalo da postoji neka smetnja, sveštenik je du??an da na nju uka??e i da, ako je potrebno, zatra??i odre??eno razrešenje od episkopa. Episkop ??e izdati razrešenje tek pošto mu verenici upute pismenu molbu preko nadle??nog sveštenika i sa njegovim predlogom. Paroh verenice obaveštava paroha verenika o obavljenom

predbra??nom ispitu , i u tom aktu navodi vreme kada ??e biti obavljena tri oplašenja za stupanje u brak.Ova oplašenja vrše se u tri nedeljna ili prazni??na dana u hramu i verenika i verenice. Cilj oplašavanja jeste da se Crkva upozna sa ??injenicom da ??e se njena dva ??lana ven??ati, što omogu??ava licu koje bi bilo poznato sa nekim razlogom zbog koga ta dva lica ne bi trebalo da se ven??aju da to prijavi svešteniku.Ipak, oplašenje nije neophodno i i na molbu mladenaca a na predlog paroha, episkop ih mo??e razrešiti te obaveze. Izvršen predbra??ni ispit moralno obavezuje verenike da stupe u brak najkasnije u roku od šest meseci od dana izvršenja ispita.Pored toga, on obavezuje na me??usobnu vernost, po??evši od dana ispita te ??ini bra??nu zabranu za sklapanje braka sa tre??im licem, o ??emu ??e kasnije biti re??i.[21] Bra??ne smetnje Bra??ne smetnje (impedimenta dirimentia) jesu negativno odre??ene pretpostavke za punova??nost braka. Drugim re??ima, to su ??injenice koje ne smeju postojati u trenutku sklapanja braka, jer ometaju njegovu punova??nost.[22] One postoje i u kanonskom i u svetovnom pravu.I po pravilima SPC bra??ne smetnje se dele na uklonjive i neuklonjive. Neuklonjive bra??ne smetnje 1. Propisane godine starosti. U razli??itim periodima postavljana je razli??ita granica ispod koje vernici nisu mogli da stupe u brak. Po pravilima Crkve ta granica iznosi šesnaest godina za osobu muškog pola, a ??etrnaest godina za osobu ??enskog pola. Kako su vernici po dr??avnom zakonodavstvu obavezni da budu punoletni, a brak mora biti sklopljen i pred mati??arem, sledi da budu??i supru??nici moraju imati najmanje osamnaest godina.[23] Ukoliko bi nadle??ni gra??anski sud doneo odluku po kojoj verenici mla??i od osamnaest godina (tj. verenici koji imaju najmanje šesnaest godina) mogu sklopiti brak, bi??e potrebno da se od episkopa tra??i blagoslov za ven??anje, 2. Krvno srodstvo kao bra??na smetnja. U slu??aju krvnog srodstva kao bra??ne smetnje, u crkvenom pravu va??e ista pravila kao u porodi??nom pravu. Naime, zabrana obuhvata sve krvne srodnike u pravoj liniji,bez obzira na stepen srodstva, kao i krvne srodnike koji se nalaze u ??etvrtom stepenu pobo??ne linije krvnog srodstva, njima nije dozvoljeno sklapanje braka samo izme??u dece ro??ene bra??e i sestara ili dece polubra??e i polusestara (tzv. prvobratu??edi).[24] Pravilo koje se odnosi na ??etvrti stepen pobo??nog srodstva dolazi iz Austro-Ugarske i nije u potpunosti u skladu sa shvatanjima vernika.U onim krajevima gde je crkveni zivot bio intenzivniji a crkveni uticaj ja??i, nije dopušten brak kod krvnog srodstva u pobo??noj liniji do desetog stepen, tek ponegde je brak dozvoljen kod osmog stepena.[25] 3. Dvorodno srodstvo kao bra??na smetnja. Ova vrsta srodstva nastaje kao posledica bra??ne veze izme??u dva roda. Ra??unanje na stepene u ovom srodstvu poti??e iz XI veka od Vizantijskog pravnika Evstatija Patricija. Stepen dvorodnog srodstva ra??una se za jednog bra??nog druga i krvne srodnike drugog bra??nog druga i to po stepenu krvnog srodstva datog srodnika sa drugim bra??nim drugom (isto ra??unanje primenjuje se i kod izra??unavanja stepena tazbinskog srodstva u slu??aju gra??anskog braka). Za krvne srodnike jednog i krvne srodnike drugog bra??nog druga srodstvo se ra??una po zbiru stepena njihovog krvnog srodstva prema bra??nim drugovima. Dvorodno srodstvo do tre??eg stepena kao i srodstvo izme??u dva brata i dve sestre predstavlja neuklonjivu bra??nu smetnju. 4. Duhovno srodstvo. O poštovanju koje se ukazuje duhovnom srodstvu u svim pravoslavnim crkvama i ??injenici da je ono va??nije od krvnog srodstva tj. „sveze po telu“ svedo??i 53. kanon šestog Vaseljenskog sabora odr??anog 680 – 681. godine u Carigradu, koji se po nazivu sale dvorske palate („Trulo“) naziva još i Trulski sabor. Navedeni kanon nam govori slede??e: „Pošto je duhovno srodstvo va??nije od telesne sveze, a mi smo saznali da u nekim mestima, neki koji su primili decu na svetom i spasiteljnom Krštenju, posle toga stupaju u bra??no sa??ivljenje sa njihovim majkama koje su udovice. Nare??ujemo da od sadašnjeg vremena ništa tako ne bude ??injeno. Koji se posle ovog pravila na??u da ovo ??ine, takvi da najpre odstupe od ovog nezakonitog supru??anstva (supru??ništva), potom da budu podvrgnuti epitimiji za preljubnike.“[26] Duhovno srodstvo se u bra??nom pravu obele??ava ili pomo??u dve paralelne uzdu??ne crte ili znakom „S“, a stepeni se kao i u krvnom srodstvu ra??unaju po broju ro??enja. Pošto se kumovanje izjedna??ava sa ro??enjem, kum i njegovo kum??e su u prvom stepenu duhovnog srodstva. Stepeni srodstva se broje samo u prvim nishodnim linijama tj. od kuma i kum??eta i njihovih srodnika po krvi. U ushodnoj liniji uzimaju se u obzir samo kum??etovi roditelji. Do drugog stepena duhovnog srodstva postoji neuklonjiva bra??na smetnja.Današnje dr??avno zakonodavstvo ne poznaje duhovno srodstvo kao bra??nu smetnju. 5. Srodstvo po usvojenju ili usinovljenju ima ista dejstva i zna??aj kao i duhovno srodstvo i obele??ava se na isti na??in. Osnov usvojenja mo??e se na??i ve?? u svetom pismu, kada je Hristos rekao Presvetoj Bogorodici pored koje je stajao apostol Jovan: „??eno, eto ti sina“, a obra??aju??i se Jovanu: „Evo ti majke!“[27] Da bi crkveno usvojenje bilo izvršeno, nije dovoljan samo crkveni obred ve?? moraju biti ispunjeni i svi uslovi koje propisuju dr??avni zakoni za gra??ansko usvojenje. Na osnovu odluke Svetog arhijerejskog Sinoda ne mo??e do??i do usvojenja samo u krvnom srodstvu u pravoj liniji (bez obzira na stepen srodstva), a u pobo??noj liniji zaklju??no sa tre??im stepenom srodstva.Od ??etrtog do sedmog stepena krvnog srodstva u pobo??noj liniji usvojenje mo??e biti po prethodnom razrešenju nadle??nog eparhijskog arhijereja u onim slu??ajevima u kojima poo??im stoji na višem stepenu krvnog srodstva od posinka. Drugi stepen srodstva po usvojenju je tako??e neuklonjiva smetnja za sklapanje crkvenog braka. Crkveno usvojenje prestaje kada ga nadle??ni arhijerej poništi po propisima koji va??e za unutrašnju crkvenu upravu.Prestankom usvojenja, razume se, prestaje i srodstvo po usvojenju.[28] 6. Postoje??i brak kao bra??na smetnja. Uzimaju??i u obzir beskompromisni zahtev hriš??anskog u??enja za strogom monogamijom (o ??emu je bilo re??i u uvodnom delu), ??ini se izlišno bilo kakvo dalje objašnjavanje uzroka postojanja ovakve bra??ne smetnje. Na predbra??nom ispitu sveštenik je du??an da ispita verenike i proverii sve ??injenice relevantne za punova??nost braka. Ukoliko bi se desilo da svešteno lice blagoslovi novi brak, a da zna da je jedno od lica koje ven??ava u braku, i da nije razvedenoili da presuda o razvodu nije pravnosna??na, na njega bi bila primenjena kazna gubitka sveštenog ??ina. 7. Ranija ??etiri braka jednog lica kao bra??na smetnja. Kako je brak jedna od svetih tajni, razumljivo je što crkva smatra drugi brak moralno ni??im od prvog.Kanoni ??ak ne dozvoljavaju osobama koje su

sklopile drugi i treći brak da primaju svetu tajnu priče. Prvima je ona nedostupna dve, a drugima pet godina.

Na Carigradskom saboru koji je održan 920. godine u vreme patrijarha Nikole I, izdata je naredba u vezi sa trećim brakom. Prema toj naredbi osoba koja ima četrdeset godina i koja ima decu ne sme stupiti u treći brak, a ukoliko nema dece, može da stupi u treći brak ali ne biti lišen priče a pet godina. Dalje, osoba koja ima trideset godina a nema dece ima dozvolu da sklopi treći brak ali mora izdržati tzv. odnosnu epitimiju, a ukoliko ima decu iz ranijih brakova, može se venčati i po trećem put ali uz kaznu lišenja priče a četiri godine.[29]

Iste, 920. godine povodom četvrtog braka cara Lava VI Mudrog došlo je do ozbiljnih sukoba između države i crkve koji su razrešeni tako da je crkva izdala Spis sjedinjenja kojim se četvrti brak smatra krajnjom granicom za hrišćanina

8. Razlika vere kao bračna smetnja. Dva lica različitih vere ne mogu sklopiti crkveni brak. Prvi zakon koji je zabranjivao brak između hrišćana i jevreja pod pretnjom smrtne kazne doneo je 339. godine car Konstancije. Izuzetak se dozvoljava ukoliko su lica sklopila brak u nehrišćanskoj veri, pa se u međuvremenu jedan od supružnika krsti u pravoslavnoj crkvi a drugi ostane u ranijoj veri. Onaj ko je kršten dužan je da bude primer svom nekrštenom bračnom drugu, ne bi li se i on krstio. O tome govori i apostol Pavle u poslanici Korinćanima naglašavajući da će bezbožni partner biti spasen zahvaljujući hrišćanskom: [30] "Jer se posveti mu nekrštenom i onom krštenom i posveti se žena nekrštena od muškarca i onoga". [31] 9. Konačno isključenje iz crkvene zajednice kao bračna smetnja. Samim tim i crkva, to je neko lice isključeno iz crkve, podrazumeva se da ono nema pravo da prima ni jednu od svetih tajni, pa samim tim ni da sklopi crkveni brak. Međutim, ukoliko bi se takvo lice pokajalo i rezultiralo odlukom nadležne crkvene vlasti o njegovom povratku u crkvenu zajednicu, može mu se dozvoliti da stupi u crkveni brak.

10. Sveštenik u kao bračna smetnja. Ne može stupiti u brak lice koje je rukopoloženo za akona. Do braka može doći samo pre tog čina. Sveštenik u akona, prezvitera i episkopa je apsolutna, neuklonjiva smetnja za brak, i sankcionisane se svrgnuće.

11. Monaški zavet (mala i velika shima). Bezbračnost predstavlja jedan od osnovnih zaveta koje polaže osoba koja stupa u monaštvo, iz čega jasno sledi da monahu i monahinji ni pod kojim uslovima nije dozvoljen život u braku. Takve odredbe kanonskog prava postojale su još u Vizantiji, a svoje mesto našle su i u Dušanovom zakoniku. Ako se uzme u obzir asketizam koji proživljavaju monaški život, jasna je svrha ove bračne zabrane. U XIX i XX veku u praksu je ušlo i nekanonski običaj da monaško lice koje bi izgubilo svoj životin odlukom nadležne crkvene vlasti, može stupiti u brak, ali, naravno, ne kao monah već kao vernik.

12. Doživotna zabrana stupanja u brak. Nadležna crkvena vlast može doživotno zabraniti nekom licu da stupi u crkveni brak, i ova zabrana mogla bi biti uklonjena samo od strane Svetog arhijerejskog Sinoda. [32]

Uklonjive bračne smetnje

1. Nenavršena osamnaesta godina za osobu muškog pola i nenavršena godina za osobu ženskog pola. Već je rečeno da je državni zakon odredio osamnaest godina kao granicu za punoletstvo. Međutim, uz odobrenje nadležnog suda maloletnik može stupiti u brak ukoliko je navršio osamnaestu godinu života a dostigao telesnu i duševnu zrelost potrebnu za vršenje prava i dužnosti u braku. [33]

U takvoj situaciji, odluka suda sa molbom verenika dostavlja se preko paroha nadležnom eparhijskom arhijereju koji može dati blagoslov za crkveni brak, naravno ukoliko su ispunjeni svi ostali neophodni uslovi.

2. Krvno srodstvo u pobožnoj liniji od petog do sedmog stepena zaključno. U petom stepenu krvnog srodstva u pobožnoj liniji su ujak sa sestrićinom od prvobratu, stric sa sinovicom od prvobratu, tetka sa bratancem (sinovcem) od prvobratu itd. U šestom stepenu su drugobratu, a u sedmom stric sa sinovicom od drugobratu, tetka i sestrić od drugobratu. O ovim slučajevima može odlučivati nadležno crkveno lice, ali se oni u praksi retko javljaju zato da se u narodu svest o krvnom srodstvu kao smetnji za sklapanje braka, prilično duboko ukorenjena.

3. Dvorodno srodstvo od četvrtog do šestog stepena zaključno. Treći stepen ovoga srodstva je neuklonjiva bračna smetnja, četvrti stepen razrešava Sveti arhijerejski Sinod a peti i šest stepen, eparhijski arhijerej. Četvrti stepen dvorodnog srodstva, a to bi bila dva brata i dve sestre, može prestati da bude bračna smetnja odlukom Svetog arhijerejskog Sinoda.

4. Trorodno srodstvo do trećeg stepena zaključno. Zaključno dva braka srođavaju se tri porodice i nastaje tzv. trorodno srodstvo ili druga svojstva. Dakle, trorodno srodstvo postoji između braćunog lica i vorodnih srodnika drugog braćunog lica ili između krvnih srodnika jednog braćunog lica i dvorodnih srodnika drugog braćunog lica. Prvi stepen ovoga srodstva razrešava Sveti arhijerejski Sinod a drugi i treći eparhijski arhijerej.

5. Duhovno srodstvo i srodstvo po usvojenju od trećeg do sedmog stepena zaključno. Ova srodstva u trećem stepenu razrešava Sveti arhijerejski Sinod, a četvrti, peti i šest stepen, eparhijski arhijerej.

6. Ništavan brak dok nije prestao ili dok nije sudski poništen. Ništavan je onaj brak kod kojeg postoji bračna smetnja. Osobe koje se smatraju odgovornim za ništavost braka jesu mladenci, kumovi, njihovi roditelji i sveštenik. Poništenje ovog braka po slučajbenosti mogu zahtevati crkvenosudski tužilac i savesno (nevino) bračno lice, tj. lice koje u trenutku sklapanja braka nije znalo da tom braku nedostaje kakav bračni uslov ili da postoji kakva bračna smetnja, kao i treće lice kada postoji opravdani interes u pogledu važenosti nekog braka.

Ništav brak može biti naknadno osnažen ako postojeći brak prestane a oba bračna druga su savesna, ako nestane razlika vere tako da i nehrišćansko lice pređe u pravoslavnu veru, ako lice koje je bilo isključeno iz crkvene zajednice ponovo u nju bude vraćeno, ako svešteno ili monaško lice po odluci nadležne crkvene vlasti postane ponovo svetovno lice, ako lice koje je u času stupanja u brak bilo duševno nenormalno pa postane duševno normalno i da slobodnu izjavu volje da se brak osnaži itd. [34]

7. Ranija tri braka istoga lica. Četvrti brak se može dozvoliti nekoj osobi pod uslovom da dva ranija braka nisu razvedena krivicom te osobe. Bračna pravila iz 1933. godine propisuju da lice žija su dva braka bila razvedena zbog njegove krivice ne može venčati u novi brak. Sveti arhijerejski Sinod ublažio je ovo pravilo time da je navedenom licu dao mogućnost da uz dozvolu nadležnog eparhijskog arhijereja uz epitimiju koju će mu ovaj

odrediti sklopi novi brak. 8. Razlika veroispovesti ako je jedno lice pripadnik verske zajednice nije je krštenje priznato kao punovažno u Pravoslavnoj crkvi, ali ta zajednica nije u sastavu Pravoslavne crkve. Razlika veroispovesti (113 st. 8 BP) Odluku o uklanjanju ovakve bračne smetne donosi eparhijski arhijerej. 9. Preljuba između lica koja se stupiti u brak. Preljuba predstavlja bračnu smetnju samo ako je dokazana od strane bilo crkvenog bilo državnog suda. Posle izdane epitimije uverenja o njihovom moralnom vladanju preljubnik ili preljubnica mogu nakon godinu dana od dana pravosnažnosti presude podneti molbu eparhijskom arhijereju da im da blagoslov da sklope crkveni brak. 10. Zajedničko računje o glavi bračnom drugu jednoga od lica koja se stupiti u brak. Iako postoji uverenje da i ova smetnja može biti razrešena odlukom eparhijskog arhijereja i to na isti način kao kod preljube između dva lica koja se stupiti u brak, opravdano bi i moralno ispravno bilo prihvatiti mišljenje da se ovde zapravo radi o neuklonljivoj bračnoj smetnji. 11. Starost preko sedamdeset godina za osobu muškog pola i čezdeset za osobu ženskog pola kao i razlika u godinama među supružnicima preko petnaest godina. U pravilima iz 1933. nije bilo ovog zahteva, već je nju uneo Sveti arhijerejski sinod 1937. godine. Moguće je razrešenje ukoliko se uputi molba eparhijskom arhijereju preko paroha. Redak je slučaj da se javi lica koja imaju preko sedamdeset, odnosno čezdeset godina, ali je zato mnogo ređe da se razrešenje traži zbog prevelike razlike u godinama supružnika.[35] Bračne smetnje zbog nedostatka punovažne izjave volje Ove bračne smetnje su takve i uklonjive i tu spadaju tzv. nenormalno duševno stanje, prinuda u vidu primene otmice, straha ili nasilja, prevara ili zabluda o istovetnosti lica, prevara ili zabluda o trudnoći neveste, prevara ili zabluda o sposobnosti bračnog lica za vršenje bračne dužnosti, prevara ili zabluda o tome da je jedno bračno lice pre braka izvršilo zločinstvo ili da nije izdržalo dosudnu kaznu lišćenja slobode od najmanje tri godine. Po čl. 28 BP nenormalno duševno stanje predstavlja bračnu smetnju ako je spojeno sa pomućenjem svesti ili sa potpunom nesposobnošću za voljno odlučivanje. Lice koje je duševno nenormalno ne može sklopiti brak ni u trenucima iste svesti (lucida intervalla). Važi pretpostavka da je bračno lice duševno normalno, dok se ne dokaže suprotno. Ništavost se automatski prestati ako savesno (nevino) bračno lice postane svesno za sve ove smetnje, zbog nedostatka punovažne izjave volje, izuzev slučaj nesposobnosti za vršenje bračne dužnosti, produženo polno oporavak sa svojim krivim bračnim drugom. Bračne smetnje zbog nedostatka oblika Ove bračne smetnje su neuklonjive i brak koji bi eventualno i bio sklopljen uz prisustvo neke od njih bio bi ništav. Najpre, to je venčanje bez učestvovanja crkve, odnosno građanski brak, tj. brak koji je sklopljen samo pred matičarem ili pak brak koji je sklopljen po crkvenom obredu ali ne od strane sveštenog lica. Takođe, tu spada i slučaj kada je brak sklopljen bez izjave slobodne volje mladenaca da stupe u brak. Najzad, u bračne smetnje zbog nedostatka forme svrstava se i sklapanje braka bez crkvenog obreda koji je Tipikom crkve propisan. Sklapanje braka prilikom koga se sveštenik umesto celog obreda izgovoriti samo "osnovnu bračnu formulu": "Gospode Bože naša, slavom i učestvovanjem venčaj ih", dopunjen je samo u vanrednim prilikama kao što je ratna opasnost ili epidemija i sl. o čemu je već bilo reči u ovom izlaganju. Bračne zabrane Bračne zabrane predstavljaju izvesne nedostatke koji ne dovode do ništavosti braka, već se takav brak smatra nedozvoljenim. Odgovornim za bračne zabrane smatraju se mladenci, njihovi roditelji, kumovi i sveštenik. Bračne zabrane mogu se ukloniti ili razrešiti, a dele se u tri grupe: lične bračne zabrane, zabrane zbog nedostatka pristanka i zabrane zbog nedostatka oblika. Lična bračna zabrana naziva se još i udovica crnina ili, kao što je to slučaj u Dušanovom zakoniku "plavnoj vreme" i "Tempus lugendi" traje godinu dana od smrti mušaka. Tako se tične bračne zabrane je brak prestao ili razveden ili poništen, Bračna pravila od 1933. godine zabranjuju joj da stupi u novi brak pre isteka roka od deset meseci po prestanku, poništenju ili razvodu braka.[36] Sveti arhijerejski Sinod stavio je ovu odredbu van snage 1946. godine. Iako višenamerno nije na snazi, postavlja se pitanje zašto se odredba o roku posle koga se može stupiti u novi brak odnosila samo na ženu, a ne i na muškarca. Zabrane zbog nedostatka pristanka I za maloletna i za punoletna lica koja se da stupe u brak zahteva se odobrenje, tj. blagoslov roditelja. O tome svedoče još i reči premudrog Siraha iz Starog zaveta: "Blagoslov odev utvrđuje domove dece, majčina kletva ih iskorenjuje do temelja." (Sirah 3, 9). Uprkos tome, Sveti arhijerejski sinod ukinuo je 1946. godine ovu bračnu zabranu. Još od 1936. godine, propisom Svetog arhijerejskog sinoda svršeni bogoslovima, učenicima bogoslovije, studentima bogoslovske fakulteta, akademije i drugih bogoslovske škole je za stupanje u brak neophodno odobrenje nadležnog eparhijskog arhijereja. Za dobijanje ovog odobrenja potrebno je da eparhijski arhijerej stekne uvid u moralno vladanje devojke, kao i njen izvod iz knjige rođenih i krštenih i na osnovu toga donese odluku. Smisao ovog postupka sastoji se u tome da se buduće sveštenice ka supruzi zaštititi od bilo kakvog prekora ili podzrenja. Ukoliko je neko lice privremeno isključeno iz crkvene zajednice, jasno je da ono ne može stupiti u brak dokle god to isključenje traje. Strani državljanin, čak i ako je pravoslavne vere, da bi se venčao u srpskoj crkvi, mora dobiti odobrenje nadležnog arhijereja. Ovo pravilo važio je i za vojna lica sve do 1961. godine. Zabrane zbog nedostatka oblika Već je bilo reči o značaju koji se pridaje predbračnom ispitu i posledicama koje on izaziva. Iz tih razloga, nije dozvoljeno sklopiti brak bez pravilno izvršenog predbračnog ispita i oglasjenja. Episkop ili sveštenik mora blagosloviti brak na način kako je to propisano Crkvenim Tipikom, a obred venčanja se nalazi u Trebniku. Ako se episkop ili sveštenik toga nije pridržavao, odgovoran je za nedozvoljen brak. Najzad, zabranjeno je venčanje u vreme koje zabranjuje crkva, na mestu koje nije određeno za venčanje, kao i venčanje koje je obavio nenadležan sveštenik.[37] O ovim uslovima bilo je reči tako da njihovo ponovno razmatranje nije neophodno. Uklanjanje bračnih smetnji i zabrana Mogućnost da se uklone bračne smetnje ili zabrane bila je nepoznata sve do kraja X veka kada je carigradski patrijarh Sisinije doneo odluku da se u pojedinim slučajevima na nedozvoljenog braka koji ipak ne izazvati sablazan među vernicima taj brak ne poništi. Dakle, unapred se takvi brakovi ne dozvoljavaju, ali ako već postoje, ne se poništi, već se samo osobe koje su takav brak sklopile podleži

kazni. Kasnije se u crkvenom pravu ustalila mogućnost da se bračna smetnja ili zabrana otkloni dispencijom ili konvalidacijom. Dispencija (dispensatio) se uvek mora tražiti pre venčanja, i o njoj odlučuju ili Sveti arhijerejski sinod ili eparhijski arhijerej. A može se dati u tačno određenim slučajevima. Konvalidacija (convalidatio) je osnaženje ili ozakonjenje jednog već posotjećenog i tavgog ili nedozvoljenog braka. Konvalidaciju braka vrši ista ona crkvena vlast koja vrši i dispenciju. Prestanak braka Ako se prihvati shvatanje po kome se odnos između mužja i žene poredi sa odnosom između Isusa Hrista i Crkve, žime se toj vezi pridaje izuzetan značaj i naročito naglašava njena trajnost i neraskidivost, opravdano je prihvatiti definiciju braka navedenu u Bračnim pravilima kao "dohotvorne duhovne i telesne veze". Sam Isus o braku kaže: "to je Bog sastavio, uvijek da ne rastavlja";[38] iz čega nedvosmisleno sledi da bi bračna veza po pravilu trebala da bude dohivotna. Međutim, usled različitih životnih okolnosti može doći do toga da brak prestane. Crkveno pravo uvažava dve grupe razloga za prestanak braka: Prestanak braka bez presude i prestanak braka po presudi. Do prestanka braka bez presude može doći usled smrti jednog od bračnih partnera, usled proglašenja nestalog bračnog druga za umrlog od strane nadležnog organa i zbog toga što je bračni drug rukopoložen u episkopa ili zato što je položio monaški zavet. Kada dođe do smrti jednog od bračnih drugova, preživeli bračni drug može stupiti u novi brak. I apostol Pavle u Poslanici Korinćanima kaže: "ena je privezana zakonom za vrijeme dok joj živi muž; ako li joj muž umre, slobodna je za koga hoće da se uda, samo u Gospodu." Pod frazom "u Gospodu" misli se na to da je onaj ko stupa u novi brak kao hrišćanin, za životnog saputnika izabrati takvog hrišćanina. Srodnički odnosi iz braka ne prestaju smrću bračnih drugova. Prestanak braka smrću ustanovljuje se upisom u matičnu knjigu umrlih i to od strane onog svećenika u čijoj je parohiji umrli bio, bez obzira na to gde je sahranjen. Brak, kao što je napomenuto, prestaje i kada nadležna državna vlast proglasi nestalo bračno lice za umrlo. Kao dan smrti crkvena vlast može prihvatiti onaj dan koji je odredila državna vlast. Bračni drug takvog lica može stupiti u novi brak, što i ovde, baš kao i u slučaju smrti, ne prestaju srodnički odnosi iz braka. Brak može prestatati ako jedno bračno lice uz pristanak svog bračnog druga dat u pismenoj formi, a po svojoj slobodnoj volji položi monaški zavet. Za vreme dok iskušenje traje, tj. pre polaganja monaškog zaveta, bračni drugovi žive u strogoj odvojenosti, ali sam brak zvan i ipak postoji do samog trenutka polaganja monaškog zaveta, a njegov prestanak ustanovljava se odlukom eparhijskog arhijereja. Sve dok monaški zavet nije položen, supružnicima je ostavljena mogućnost da se predomisle i da nastave život u bračnoj zajednici. Ako jedan bračni drug položi monaški zavet, ostavljeni bračni drug slobodan je da stupa u novi brak. Rukopoloženje u čin episkopa takođe predstavlja razlog za prestanak braka. Bezbračnost episkopa nije stvar dogme, i ona u početku nije bila obavezna. Tek kasnije, na vasiljenskim saborima propisana je bezbračnost episkopa kao pravilo, kao deo crkvene discipline, i ona je posledica toga što primanju čina episkopa mora prethoditi zamonaženje. Ako je neko već u braku i pristane na to da postane episkop, njegova supruga mora se sa njim pismeno saglasiti, ali i sama mora potom da se zamonaži i to u manastiru druge eparhije.[40] Opravdanje za ovako strogo pravilo može se naći u teologiji crkve da naglasi i sačuva uzvišenost svećeničke službe. Međutim, Troički ukazuje na to da se o rukopoloženju za episkopa ne može govoriti kao o posebnom uzroku za prestanak braka zato što se prema 84. st. 2 Bračnih pravila rukopoloženje za episkopa može vršiti tek po čijem stupi u monaški čin. Kako po 82 i 83 Bračnih pravila brak prestaje polaganjem monaškog zaveta od strane jednog supruga, ovde zapravo nema novog razloga za prestanak braka, već se on svodi na zamonaženje supruge budućeg episkopa.[41] Sveto pismo No-vog zaveta dozvoljava prestanak braka po presudi, odnosno razvod samo u slučaju preljube: "Ko otpusti ženu svoju osim za preljubu i oženi se drugom, čini preljubu." Ali, pod uticajem državnog zakonodavstva proširen je broj brakorazvodnih uzroka. Brakorazvodni uzroci prema Bračnim pravilima Prema Bračnim pravilima u brakorazvodne uzroke spadaju pored preljube raženje o glavi bračnom drugu kao i hotimični pobačaj. Preljuba je, kao što je već napomenuto, u Novom zavetu jedini uzrok za razvod braka. Međutim, uvreženom bračnom drugu stoji na raspolaganju i mogućnost da, ako želi, preljubu oprost. Svećenik može, međutim, ne može oprostiti preljubu svojoj ženi, već je dužno da odmah po saznanju o preljubi pokrene postupak za razvod braka. Hotimični pobačaj isto tako predstavlja brakorazvodni uzrok. Još od najstarijih vremena crkva je, smatrajući decu za dar božji, strogo kažnjavala one koji su vršili abortuse ili pomagali drugima da ih vrše. O tome govori i devedeset prvi kanon Trulskog sabora: "ene koje daju sredstva (lekove) za pobačaj i one koje uzimaju otrove koji ubijaju plod, podvrgavamo ih kazni (epitimiji) za ubicu." Na kraju, raženje o glavi bračnom drugu određeno je kao brakorazvodni uzrok još od strane cara Teodosija Mlaćeg (408 – 450). Kasnije je potvrđen od strane Justinijana i unet u kanonske zbornike Pravoslavne crkve, a sada se nalazi u Bračnim pravilima. Bračni drug radi o glavi drugom bračnom drugu kada svesno, sa neprijateljskom namerom dovede u ozbiljnu opasnost život ili telesnu sigurnost svog bračnog druga, bilo lično, bilo posredstvom trećeg lica. Raženje o glavi postoji, na primer, ako bračno lice krije da ima neku tešku polnu bolest,[44] ili krije istinu o prirodi te bolesti i pritom ima seksualne odnose sa svojim bračnim drugom ili ako koristi neka podmukla sredstva za koja zna da mogu koditi zdravlju njegovog supružnika ili ako jedan bračni drug svesno i hotimično propusti da otkloni od drugog ozbiljnu opasnost po život i zdravlje i sl. (83 BP). Međoviti brak Ako je suditi po tekstovima jevanđelja, brak između hrišćanina i "nevernika" nije negativna pojava. Naprotiv, to je način da supružnik koji je hrišćanske vere svojim ispravnim životom pruži dobar primer ovom drugom i, ako je moguće, privoli ga da se i on krsti. Brak se i danas može sklopiti između pravoslavnog lica i lica druge veroispovesti, ali samo ako su ispunjeni određeni uslovi. Lice druge veroispovesti najpre mora potpisati pismenu izjavu pred nadležnim parohom u kojoj se obavezati da svog budućeg bračnog druga pravoslavne vere neće odvrati od ispovedanja njegove vere niti da ga pokuša da ga na bilo koji način nagovori da pređe u drugu veru, kao i da ga neće ometati u

vršenju verskih du??nosti i pridr??avanju i poštovanju pravoslavnih obi??aja. Pored toga, to lice mora??e da se obave??e da ??e svoju decu iz braka sa pravoslavnim licem krstiti i vaspitavati u pravoslavnoj veri. Pravoslavno lice koje ??eli da stupi u brak sa licem druge veroispovesti mora pred nadle??nim parohom obe??ati da ??e stalno, na lep na??in nastojati da svog supru??nika privoli pravoslavnoj veri. Pored toga, brak pravoslavnog lica sa licem druge veroispovesti mora se sklopiti u pravoslavnom hramu, od strane pravoslavnog sveštenika i po pravoslavnom obredu.[45] Što se ti??e stranog dr??avljanina pravoslavne vere koji ??eli da sklopi brak na podru??ju Srpske pravoslavne crkve, du??an je da prethodno doka??e da je po dr??avnim zakonima svojezemlje pravno i poslovno sposoban za stupanje u brak. Vanbra??ni odnos (konkubinac) Vanbra??ni odnos je trajna zajednica ??ivotna dva lica razli??itog pola koja nisu vezana crkvenim brakom.[46] Uprkos tendencijama zakonodavca da se bra??na i vanbra??na zajednica izjedna??e po pravnim posledicama koje proizvode,[47] kao i da se izjedna??e prava bra??ne i vanbra??ne dece, crkvena pravila još uvek osu??uju vanbra??ne odnose. Naime, crkvena vlast se stara da se što više lica hriš??anske vere koja ??ive u vanbra??noj zajednici ven??a, ili da, ako ne mogu da sklope valjan brak, da se razi??u. Lica koja ??ive u vanbra??nom odnosu, po ??l. 126 BP kazni??e se za crkvenu krivicu, a deca iz tog odnosa smatra??e se nezakonitom, osim ako se ne pozakone po dr??avnim zakonima. Raniji zakon o braku i porodi??nim odnosima poznavao je ustanovu pozakonjanja vanbra??nog deteta, što je omogu??avalo da se vanbra??no dete po statusu izjedna??i sa bra??nim. U tom slu??aju crkva bi pozakonjeno dete tako??e smatrala za bra??no iako je bilo ro??eno kao vanbra??no. Treba napomenuti da novi Porodi??ni zakon izjedna??ava bra??nu i vanbra??nu decu po svim pravima i obavezama. Jedino u ??emu se ona razlikuju jeste na??in na koji se utvr??uje njihovo poreklo od oca. Zato bi ustanova pozakonjenja bila potpuno suvišna sa pravnog stanovišta, te je zakon i ne predvi??a. Ipak, sa aspekta patrijarhalnog morala, pozakonjenje deteta nema tako mali zna??aj. Crkva mo??e smatrati dete za zakonito samo ako je pozakonjeno po dr??avnim zakonima, pa se sada postavlja pitanje na osnovu ??ega ??e to biti mogu??e ako dr??avni zakoni pozakonjenje ni ne predvi??aju. Na kraju, du??nost nadle??nog paroha jeste da se stara da dete iz vanbra??nih odnosa pravoslavnih roditelja (odnosno pravoslavne majke) krsti i vaspitava u pravoslavnoj veri. Crkvenosudski postupak za razvod braka Da bi se uopšte pokrenuo crkvenosudski postupak za razvod braka, taj brak prethodno mora biti razveden pred gra??anskim sudom. Uz pravnosna??nu presudu, podnosi se i izvod iz mati??ne knjige ven??anih izdat od strane paroha i i tu??ba za razvod braka koja se dostavlja Eparhijskom crkvenom sudu. Paroh izdaje potvrdu da je lice koje podi??e tu??bu za razvod nastanjeno u njegovoj parohiji i tu potvrdu prila??e uz tu??bu. Po Ustavu Srpske pravoslavne crkve, paroh je du??an da pokuša da izmiri zava??ene supru??nike(??.l. 176, ta??12) Kada primi ceo predmet, Crkveni sud ??e nastojati da izmiri supru??nike, bez obzira na to što je brak ve?? razveden od strane dr??avnog suda. Ako je prebivalište jednog od supru??nika nepoznato, sud ??e preko slu??benog lista Srpske pravoslavne crkve pozvati to lice da se javi u roku od trideset dana. Ako se to lice ne javi, sud po slu??benoj du??nosti ustupa predmet braniocu braka koji zastupa odsutno lice. Odluka crkvenog suda dostavlja se preko nadle??nog paroha razvedenim licimaili samo jednom licu, ako je prebivalište drugog nepoznato. Nezadovoljna strana ima pravo da podnese ??albu u roku od petnaest dana. Kada presuda postane pravnosna??nanadle??ni paroh u mati??noj knjizi ven??anih u „primedbi“ treba da ubele??i slede??i tekst. “Izvršnom presudom Crkvenog suda Arhiepiskopije beogradsko-karlova??ke u Beogradu pod br...zap. br.....od.....godine, brak ovih supru??nika je razveden za crkvenopravno podru??je.“na kraju, paroh ??e staviti svoj potpis.[48] Zaklju??ak Nema sumnje da institucija braka u hriš??anskom svetu dobija jednu novu, pre svega izrazito duhovnu dimenziju, ??ak do te mere da se mu?? i ??ena porede sa Hristom a njihova ljubav uzdi??e na nivo svete tajne. Institucija porodice, u kojoj se nalazi prauzor crkvene zajednice gubi starozavetnu patrijarhalnost, a odnosi izme??u njenih ??lanova predstavljaju uzor hriš??anske etike u smislu ljubavi, praštanja, jednakosti i uzajamnog poštovanja supru??nika i njihovog potomstva. Upravo takav, „izvorni“ model braka i porodice proklamuju i štite Bra??na pravila Srpske pravoslavne crkve. Odluka o stupanju u crkveni brak pripada isklju??ivo supru??nicima i zavisi od njihovih religioznih shvatanja. Fakultativnost crkvenog braka, nasuprot njegovoj obaveznosti koju je predvi??ao Srpski gra??anski zakonik iz 1844. godine spre??ava eventualno nevoljno prihvatanje pravoslavne veroispovesti samo da bi se ispoštovala formalnost, a bez istinske ??elje da se tako nešto u??ini. Ona tako??e predstavlja neku vrstu garancije da ??e osobe koje su svojevolljno pristale da stupe u hriš??anski (pravoslavni) brak pre poštovat tu instituciju i sva pravila koja je regulišu. Na kraju, bilo bi neprihvatljivo da se u modernom demokratskom društvu vrši pritisak na slobodu savesti, mišljenja ili odlu??ivanja bilo kog njegovog ??lana. Ali, sa druge strane, treba uzeti u obzir i ??injenicu da bra??no pravo Srpske pravoslavne crkve u svakom pogledu potvr??uje i štiti pre svega osnovne i univerzalne moralne principe, pa tek onda tradicionalna patrijarhalno dogmati??na shvatanja, što je po??eljno i pohvalno u svakom društvu, bez obzira na njegovu mogu??u religijsku heterogenost.

[1] Ibidem. [2] Sv. Jevan??elje po Mateju 19, 14 [3] Knjiga proroka Osije 2, 19 [4] Knjiga proroka Isaije 50, 1 [5] Efescima poslanica sv. apostola Pavla 5, 25–32 [6] Benc E., Op. cit., str. 230 [7] Draški?? M., Porodi??no pravo i prava deteta, Beograd, 2005. str. 93 [8] Baki?? V., Porodi??no pravo u SFRJ, Beograd, 1982. , str.110 [9] Draški?? M., Op. cit., str. 93, više o tome Troicki, 1934, str.174 [10] Troicki S., Crkvena nadle??nost u bta??nom pravu, Sremski Karlovci, 1933, str.6 [11] Troicki S., Nedostaci u Bra??nim pravilima Srpske pravoslavne crkve, Skoplje, 1937. str.3 [12] Draški?? M., Op. cit., str.29 [13] Peri?? D., Crkveno pravo, Beograd, str. 257. [14] Peri?? D., Crkveno pravo, Beograd, str. 257 , više o tome Troicki S., Crkveni ili gra??anski brak, Beograd, 1926. [15] Peri?? D., Op. cit., str. 257, više o tome Bartoš M., Crkveni ili gra??anski brak, Beograd 1934. str. 50–60 [16] Peri?? D., Op. cit., str. 257, Aran??elovi?? D., Forma za sklapanje braka, Beograd, 1934, str. 320–325 [17] Baki?? V., Op. cit., str. 7–8. [18] Baki?? V., Op. cit., str 73. [19] Baki?? V., Op. cit., str 115. [20] Peri?? D., Crkveno pravo, Beograd [21] Peri?? D., Crkveno

pravo, Beograd [22] Drašković M., Op. cit., str. 101 [23] ?l. 23 Porodičnog zakona (Sl.glasnik RS, br. 18/20005) (1) Brak ne može sklopiti lice koje nije navršilo osamnaestu godinu života. (2) Sud može, iz opravdanih razloga, dozvoliti sklapanje braka maloletnom licu koje je navršilo osamnaestu godinu života a dostiglo je telesnu i duševnu zrelost potrebnu za vršenje prava i dužnosti u braku. [24] Drašković M., Op cit., str 105 i 106 [25] Perić D., Op cit., str. 260 [26] Popović R., Vasiljenski sabori – odabrana dokumenta, Beograd, 2002. str135 [27] Sv. Jeanje po Jovanu 19, 26 i 19, 27 [28] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str. 262 [29] Ibidem. [30] Benc E., Op. cit., str. 227 [31] Korinćanima poslanica prva sv. apostola Pavla 7, 14 [32] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str 263. [33] ?l. 23, st.2 Porodičnog zakona (Sl.glasnik RS, br. 18/20005) [34] Više o tome Perić D., Op. cit., str 265 [35] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str. 266 [36] Bračna pravila iz 1933. ?l. 37 ta. 1 [37] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str 268 i 269 [38] Sv. jevanje po Matiji 19, 6 [39] Poslanica sv. apostola Pavla Korinćanima 7, 39 [40] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str 272 [41] Troicki S., Nedostaci u Bračnim pravilima Srpske pravoslavne crkve, Skoplje, 1937., str. 14 [42] Sv, jevanje po Matiji 19,9 [43] Popović R., Vasiljenski sabori – odabrana dokumenta, Beograd, 2002, str. 144 [44] Nije jasno zašto samo zaraza teškom polnom bolešću smatra za raenje o glavi, kada su neke druge bolesti isto tako opasne i prenosive. Više o tome, Troicki S., Nedostaci u Bračnim pravilima Srpske pravoslavne crkve, Skoplje, 1937. , str. 15 [45] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str 276 [46] ?l. 126 BP definiše vanbračnu zajednicu kao zajednički život i trajnu polnu zajednicu lica raznog pola koja nisu vezana tajnom crkvenog braka. [47] ?l. 4 Porodičnog zakona (Sl.glasnik RS, br. 18/20005) .”Vanbračni partneri imaju prava i dužnosti supružnika pod uslovima određenim ovim zakonom.” [48] Perić D., Crkveno pravo, Beograd , str 276